

Warszawa, dnia 16 lipca 2020 r.

Poz. 1248

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ¹⁾**

z dnia 24 czerwca 2020 r.

**zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego,
technikum oraz branżowej szkoły II stopnia**

Na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 1 lit. c, d i g ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910) zarządza się, co następuje:

§ 1. W rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. poz. 467) w załączniku nr 1 wprowadza się następujące zmiany:

- 1) wyrazy „Przedmioty w liceum ogólnokształcącym i technikum mogą być nauczane w zakresie podstawowym lub w zakresie rozszerzonym:
  - 1) tylko w zakresie podstawowym – przedmioty: muzyka, plastyka, podstawy przedsiębiorczości, wychowanie fizyczne, edukacja dla bezpieczeństwa, wychowanie do życia w rodzinie, etyka;
  - 2) w zakresie podstawowym i w zakresie rozszerzonym: język polski, język obcy nowożytny, matematyka, język mniejszości narodowej lub etnicznej oraz język regionalny – język kaszubski, historia, wiedza o społeczeństwie, geografia, biologia, chemia, filozofia, fizyka, informatyka;
  - 3) tylko w zakresie rozszerzonym – przedmioty: historia muzyki, historia sztuki, język łaciński i kultura antyczna.” zastępuje się wyrazami „Przedmioty w liceum ogólnokształcącym i technikum mogą być nauczane w zakresie podstawowym lub w zakresie rozszerzonym:
    - 1) tylko w zakresie podstawowym – przedmioty: muzyka, plastyka, podstawy przedsiębiorczości, wychowanie fizyczne, edukacja dla bezpieczeństwa, wychowanie do życia w rodzinie, etyka;
    - 2) w zakresie podstawowym i w zakresie rozszerzonym – przedmioty: język polski, język obcy nowożytny, matematyka, język mniejszości narodowej lub etnicznej oraz język regionalny – język kaszubski, historia, wiedza o społeczeństwie, geografia, biologia, chemia, filozofia, język łaciński i kultura antyczna, fizyka, informatyka;
    - 3) tylko w zakresie rozszerzonym – przedmioty: historia muzyki, historia sztuki.”;
- 2) część zatytułowana „**Język łaciński i kultura antyczna**” otrzymuje brzmienie:

„Język łaciński i kultura antyczna

Role przedmiotu język łaciński i kultura antyczna realizowanego w zakresie podstawowym jest wyposażenie uczniów w umiejętność czytania pod kierunkiem nauczyciela prostych tekstów łacińskich. Celem zajęć nie jest przekazywanie uczniom wiedzy deklaratywnej o języku i jego strukturze gramatycznej, ale kształcenie przede wszystkim umiejętności oraz pokazanie uczniom oddziaływania języka łacińskiego oraz kultury grecko-rzymskiego antyku na języki i kulturę europejską wieków późniejszych. Podstawa programowa ma dać nauczycielom szansę wykształcenia wśród uczniów przekonania z jednej strony o doniosłości, z drugiej – o atrakcyjności tych humanistycznych zagadnień.

¹⁾ Minister Edukacji Narodowej kieruje działem administracji rządowej – oświata i wychowanie, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji Narodowej (Dz. U. poz. 2268).

Zasadniczą rolą przedmiotu język łaciński i kultura antyczna realizowanego w zakresie rozszerzonym jest kształtowanie humanistycznej wrażliwości uczniów i przekazanie im wiedzy na temat języka łacińskiego i kultury starożytnej Grecji i Rzymu, jak również ich roli w rozwoju kultury i języka polskiego. W związku z tym cele kształcenia zostały zdefiniowane w taki sposób, aby obejmowały receptywne i produktywne kompetencje w zakresie języka łacińskiego, w tym przede wszystkim znajomość charakterystycznych dla łaciny zjawisk językowych oraz umiejętność rozumienia i przekładu tekstu łacińskiego na język polski, a także kompetencje kulturowe w zakresie kultury starożytnej Grecji i Rzymu oraz obecności i recepcji tradycji antycznej (w tym roli języka łacińskiego) w dziejach i kulturze polskiej.”;

- 3) w części zatytułowanej „**JĘZYK POLSKI ZAKRES PODSTAWOWY I ROZSZERZONY**”, w części zatytułowanej „**Warunki i sposób realizacji**” wyrazy „Podstawa programowa kładzie duży nacisk na zapoznanie uczniów z literaturą współczesną, dlatego też materiał literacki, poczynając od dzieł literatury starożytnej aż do literatury wojny i okupacji oraz utworów tematycznie z nią związanych, musi zostać zrealizowany w klasach I–III. Klasa IV liceum ogólnokształcącego oraz IV i V technikum w całości przeznaczone są na czytanie utworów literatury po 1945 r. oraz kształcenie i rozwijanie refleksji o ich związkach z tradycją literacką i kulturową.” zastępuje się wyrazami „Podstawa programowa kładzie duży nacisk na zapoznanie uczniów z literaturą współczesną, dlatego też materiał literacki, poczynając od dzieł literatury starożytnej aż do literatury wojny i okupacji oraz utworów tematycznie z nią związanych, jest realizowany w klasach I–III liceum ogólnokształcącego oraz w klasach I–IV technikum. Klasa IV liceum ogólnokształcącego oraz klasa V technikum są w całości przeznaczone na czytanie utworów literatury po 1945 r. oraz kształcenie i rozwijanie refleksji o ich związkach z tradycją literacką i kulturową.”;
- 4) część zatytułowana „**JĘZYK ŁACIŃSKI I KULTURA ANTYCZNA ZAKRES ROZSZERZONY**” otrzymuje brzmienie:

„JĘZYK ŁACIŃSKI I KULTURA ANTYCZNA ZAKRES PODSTAWOWY

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. W zakresie kompetencji językowych.

Znajomość podstaw języka łacińskiego pozwalająca czytać pod kierunkiem nauczyciela nieskomplikowane, różnorodne formalnie i pochodzące z różnych epok oryginalne teksty łacińskie.

II. W zakresie kompetencji kulturowych.

1. Znajomość podstawowych faktów dotyczących twórczości wybranych, ważnych autorów piszących po łacinie od starożytności do czasów nowożytnych.
2. Świadomość relacji pomiędzy językami używanymi w Europie i wykorzystywanymi przez nie alfabetami (łaciński, grecki, cyrylica).
3. Podstawowa znajomość wybranych, ważnych zjawisk z zakresu antycznej historii, filozofii, prawa, mitologii, religii, literatury, sztuki i architektury oraz tradycji antyku w kulturze europejskiej i polskiej.
4. Znajomość wybranych pojęć i terminów z zakresu humanistyki oraz ich grecko-rzymskiego rodowodu.

III. W zakresie kompetencji społecznych.

1. Rozumienie dziedzictwa antyku grecko-rzymskiego jako ideowego i materialnego fundamentu cywilizacji zachodniej i kultury polskiej.
2. Świadomość długiego trwania wartości zrodzonych na podłożu kultur greckiej i rzymskiej, wzbogaconych przez pierwiastek judeochrześcijański.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. W zakresie kompetencji językowych. Uczeń:

- 1) rozpoznaje (z pomocą tabel gramatycznych lub bez tej pomocy) następujące formy z zakresu gramatyki języka łacińskiego:
  - a) formy fleksyjne rzeczowników regularnych deklinacji I–V,
  - b) formy fleksyjne przymiotników deklinacji I–III (w stopniu równym),
  - c) formy stopnia wyższego (*comparativus*) i najwyższego (*superlativus*) przymiotników: *bonus, malus, magnus, parvus*,
  - d) formy fleksyjne i zasady użycia zaimków osobowych (oprócz G.) i dzierżawczych,
  - e) formy fleksyjne liczebników głównych i porządkowych 1–3,

- f) formy strony czynnej i biernej czasowników regularnych koniugacji I–IV w trybie orzekającym w czasie teraźniejszym (*indicativus praesentis activi i passivi*), formy strony czynnej w trybie orzekającym w czasie przeszłym dokonanym (*indicativus perfecti activi*) oraz formy strony czynnej w trybie rozkazującym w czasie teraźniejszym (*imperativus praesentis activi*),
  - g) formy bezokolicznika łacińskiego *infinitivus praesentis activi*,
  - h) formy czasowników nieregularnych w trybie orzekającym w czasie teraźniejszym (*indicativus praesentis*): *esse* i wybrane *composita* (*possum, adsum, absum*),
  - i) podstawowe przyimki (wraz ze zrozumieniem sensu przypadku, z którym się łączą);
- 2) rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego:
    - a) zdania z orzeczeniem imiennym,
    - b) strukturę składniową zdania w stronie czynnej i biernej (twierdzącego i przeczącego);
  - 3) potrafi odnaleźć w dołączonym do tekstu słowniczku lub w słowniku słowa występujące w tłumaczonym tekście;
  - 4) potrafi czytać ze zrozumieniem bardzo prosty oryginalny tekst łaciński prozatorski oraz poetycki, posługując się dołączonym do tekstu słowniczkiem lub słownikiem oraz tabelkami gramatycznymi;
  - 5) potrafi czytać metrycznie wiersze łacińskie starożytne, średniowieczne i nowożytne (z pomocą zaznaczonych w tekście miejsc akcentowania).
- II. W zakresie kompetencji kulturowych. językowych. Uczeń:
1. Język łaciński w rodzinie języków indoeuropejskich. Alfabet grecko-łaciński jako alfabet Europy.
Vox audita latet, littera scripta manet.
Uczeń:
    - 1) ma świadomość istnienia indoeuropejskiej rodziny języków oraz faktu, że należy do niej większość współczesnych języków europejskich, w tym język polski;
    - 2) zna nazwy ważniejszych grup językowych w obrębie rodziny indoeuropejskiej (indyjska, irańska, grecka, italska, celtycka, germańska, bałtosłowiańska) oraz potrafi przyporządkować do każdej z nich co najmniej po jednym (żywym lub martwym) języku;
    - 3) ma świadomość szczególnej, wynikłej z historii politycznej, pozycji łaciny w grupie języków italskich oraz istnienia na Półwyspie Apenińskim nieindoeuropejskiego języka ludu Etrusków;
    - 4) zna i rozumie termin „romańska grupa językowa” oraz ma świadomość swoistości tej grupy na tle pozostałych grup językowych rodziny indoeuropejskiej, a także rozumie hybrydowy, germańsko-romański charakter języka angielskiego;
    - 5) potrafi wymienić i wskazać na mapie obszary, na których współcześnie są używane ważniejsze języki z grupy romańskiej (portugalski, hiszpański, kataloński, francuski, włoski, rumuński);
    - 6) ma świadomość wielkiego podobieństwa majuskułowego alfabetu łacińskiego do jego greckiego majuskułowego pierwowzoru oraz pewnej odrębności obu alfabetów minuskułowych, związanej z – do pewnego stopnia niezależnym – rozwojem obu minuskuł;
    - 7) potrafi wskazać na mapie obszary, na których współcześnie jest używany „wspólny alfabet Europy” w postaci zarówno łacińskiej, jak i greckiej oraz cyrylicy;
    - 8) ma świadomość możliwych znaczeń pojęć „cywilizacji łacińskiej” i „cywilizacji Zachodu”.
  2. Po co nam dziś antyk?
Antiquitatis et historiae notitia virtutis parens et vitae magistra est (Jan Długosz).
Uczeń:
    - 1) z pomocą nauczyciela dyskutuje na temat stwierdzenia Arnalda Momigliano: „Ślady antycznej przeszłości obecne w naszej kulturze, języku, pomnikach czy instytucjach są tak wyraźne, że zmuszają nas do studiowania ich, byśmy mogli zrozumieć ważną część nas samych.”;
    - 2) posiada podstawową wiedzę na temat:
      - a) procesu transmisji tekstów antycznych z czasów starożytnych do nowożytnych oraz ich wprowadzenia do obiegu u zarania nowożytności,
      - b) fascynacji materialnymi zabytkami świata antycznego od średniowiecza do czasów współczesnych ze szczególnym uwzględnieniem narodzin archeologii klasycznej w drugiej połowie XVIII w.;

- 3) ma świadomość, że badania nad antykiem i jego tradycją to otwarta i ewoluująca dziedzina wiedzy;
  - 4) wie, czym zajmują się badacze antyku i jego recepcji o następujących specjalizacjach: filolog klasyczny, archeolog, papirolog, epigrafik, numizmatyk;
  - 5) rozumie znaczenie pojęć: klasyczny (według Władysława Tatarkiewicza), kultura antyczna, tradycja i recepcja antyku, humanizm.
3. *Roma antiqua, nova, aeterna*. Miasto, dzięki któremu trwa antyk.
Roma quanta fuit, ipsa ruina docet (maksyma renesansowa).
- Uczeń:
- 1) zna mit o założeniu Rzymu oraz jego, przekazaną przez tradycję, datę;
  - 2) posiada podstawową wiedzę o ciągłości urbanistycznej Rzymu od miasta starożytnego poprzez średniowiecze, renesans po barok;
  - 3) dostrzega znaczenie Rzymu w różnych epokach jako politycznej, kulturalnej i duchowej stolicy świata zachodniego; tłumaczy każdy z tych aspektów, posługując się odpowiednio dobraną argumentacją;
  - 4) rozumie Rzym z jego substancją zabytkową jako swoisty przetrwalnik antyku i jego tradycji w sztukach wizualnych i architekturze; rozumie określenie Wieczne Miasto i termin *spolia*;
  - 5) referuje, z wykorzystaniem narzędzi i zasobów cyfrowych, podstawowe informacje na temat najsłynniejszych zabytków Rzymu starożytnego, nowożytnego oraz arcydzieł sztuki.
4. Mitologia grecka jako medium znaczeń od starożytności po współczesną kulturę popularną.
Arma virumque cano (Wergiliusz).
In nova fert animus mutatas dicere formas (Owidiusz).
- Uczeń:
- 1) wykorzystując odpowiednie źródła potrafi streścić wybrany przez siebie rozbudowany mit (np. cykle: trojański, heraklejski, mit: dionizyjski, apolloński, wybrane metamorfozy Owidiańskie);
  - 2) posiada podstawową wiedzę o tradycji przedstawiania postaci mitologicznych w sztukach wizualnych od pierwowzorów starożytnych do dzieł współczesnych; potrafi, korzystając m.in. z zasobów cyfrowych, właściwie zilustrować wybrany przez siebie mit;
  - 3) rozumie zjawisko reinterpretacji mitów jako nieodłączną tradycję kultury europejskiej począwszy od starożytności, poświadczoną zarówno w kontekście pogańskim, jak i chrześcijańskim.
5. Demokracja ateńska: ideał i praktyka.
Per terrarum orbem Atheniensium facta pro maximis celebrantur (Salustiusz).
- Uczeń:
- 1) zna mowę pogrzebową Peryklesa z drugiej księgi „Wojny Peloponeskiej” Tukidydesa oraz fragmenty „Obrony Sokratesa” Platona (17a–24b), zna zarys bezpośredniego historycznego kontekstu obu tekstów, potrafi analizować te teksty i dyskutować krytycznie o wartościach w nich przekazywanych: równości wobec praw, równym dostępie do urzędów, tolerancji, dostępie do dóbr materialnych i dóbr kultury;
  - 2) dyskutuje o ideałach demokracji i różnicach pomiędzy demokracją ateńską i współczesną;
  - 3) rozumie znaczenie pojęć: polis, demokracja, demagog, demagogia, retoryka: sądowa, polityczna, popisowa.
6. Ciało w kulturze grecko-rzymskiej.
Balnea vina Venus corrumpunt corpora nostra. Sed vitam faciunt balnea vina Venus (inskrypecja).
- Uczeń:
- 1) zna elementy wychowania greckiego nastawione na rozwój kultury fizycznej; rozumie termin *kalokagathia*;
  - 2) zna podstawowe fakty dotyczące uprawiania sportu w Grecji, dyscypliny sportowe;
  - 3) rozumie rolę igrzysk, w szczególności igrzysk olimpijskich;

- 4) posiada podstawową wiedzę na temat pielęgnacji ciała w starożytności, w tym społecznej funkcji term;
  - 5) posiada podstawową wiedzę o rzymskich obrządkach pogrzebowych; zna kategorie zabytków: stela, urna, sarkofag;
  - 6) rozumie znaczenie pojęć: termy, gymnasium, palestra, stadion, cyrk, sympozjon.
7. Klasyczny system wartości estetycznych w sztuce i architekturze.

Ad rationem pulchri sive decori concurrunt et claritas et debita proportio (św. Tomasz z Akwinu).

Uczeń:

- 1) ma świadomość związku estetyki z refleksją filozoficzną w tradycji europejskiej;
  - 2) dyskutuje na temat ideału piękna w rzeźbie greckiej, na wybranych przez siebie przykładach interpretuje stwierdzenie Johanna Joachima Winckelmanna: „Powszechną i znakomitą cechą greckich arcydzieł jest (...) szlachetna prostota i spokojna wielkość, tak w postawie, jak i w wyrazie twarzy.”;
  - 3) dostrzega antyczny rodowód zjawisk artystycznych, takich jak: pomnik komemoracyjny i realistyczny portret, łuk triumfalny, kolumna honoryfikacyjna, statua, pomnik konny, popiersie;
  - 4) zna zasadnicze dla sztuki i architektury starożytnej Grecji i Rzymu i jej recepcji pojęcia, takie jak: *mimesis*, *symmetria*, kanon, klasyczne porządki architektoniczne (także spiętrzony i wielki porządek), złota proporcja, harmonia.
8. Rzymskie wzorce osobowe (*exempla*), pamięć historyczna i kult przodków jako budulec tożsamości, wspólnoty i narzędzie propagandy.

Fuit, fuit quondam in hac re publica virtus (Cyceron).

Verba docent, exempla trahunt.

Uczeń:

- 1) posiada podstawową wiedzę o charakterystycznych dla kultury starożytnego Rzymu zjawiskach, takich jak:
    - a) kult przodków jako tradycja kształtująca model społeczny,
    - b) kult sławnych postaci (np. Eneasza, Lucjusza Juniusza Brutusa) jako czynnik państwowotwórczy i wspólnototwórczy,
    - c) historie egemplarne jako wzorce cnót obywatelskich i źródła nauk moralnych;
  - 2) potrafi, korzystając m.in. z zasobów cyfrowych, zinterpretować rzymskie wzorce osobowe (np. Marek Kurcjusz, Mucjusz Scewola, Koriolan, Cyncynat, Kornelia), ilustrując swoją wypowiedź źródłami ikonograficznymi;
  - 3) rozpoznaje wartości (cnoty) przekazywane w historiach egemplarnych i rozumie ich społeczne znaczenie, wskazuje ich charakter formatywny i wspólnototwórczy (np. dbałość o dobro wspólne, odwaga, mądrość, prawość, umiar, honor, przedkładanie interesu ojczyzny nad interes własny), ma świadomość długiego trwania tych wartości w kulturze europejskiej;
  - 4) potrafi, wykorzystując przykłady znanych mu wydarzeń i postaci z historii Polski lub historii lokalnej, wskazać bliskie jego wrażliwości nowożytne i współczesne *exempla*;
  - 5) rozumie znaczenie pojęć: *virtus*, *gloria maiorum*, *mores maiorum*, *homo novus*, polityka historyczna, propaganda historyczna.
9. Od Kościoła pierwszych chrześcijan do rzymskiego Kościoła papieża.

Et unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam (*Credo*).

Uczeń:

- 1) zna rolę św. Pawła w nadaniu chrześcijaństwu wymiaru uniwersalnego (na podstawie Gal 2,11–14);
- 2) ma świadomość doktrynalnej różnorodności świata chrześcijańskiego pierwszych wieków;
- 3) dostrzega wpływ filozofii greckiej na rozwój doktryny chrześcijańskiej: rozumie tekst wyznania wiary jako wynik sporów o naturę Chrystusa („współistotny”) i istotę Trójcy;
- 4) zna zarys wydarzeń politycznych związanych z przełomem konstantyńskim i początkami papiestwa w V i VI w.;
- 5) rozumie znaczenie pojęć: herezja, polemika, sobór, a także pojęcia *logos* i rozumie wieloznaczność jego tłumaczeń.

10. Cywilizacja imperium rzymskiego i jej znaczenie dla kształtu i rozwoju świata zachodniego.

Nos quasi nani super humeros gigantum sumus (Bernard z Chartres).

Uczeń:

- 1) posiada podstawową wiedzę o cywilizacyjnych osiągnięciach starożytnych Rzymian w zakresie:
  - a) tworzenia zrębów myśli prawnej, uniwersalizacji tworzonych norm prawnych oraz kodyfikacji prawa,
  - b) budownictwa (prywatnego, publicznego, drogowego, wodociągowego) także w wymiarze technologicznym (produkcja oraz wykorzystanie betonu i szkła);
- 2) zna zasięg imperium rzymskiego za panowania Trajana i potrafi podać przykłady współczesnych europejskich miast, będących pierwotnie rzymskimi koloniami i obozami wojskowymi;
- 3) ma świadomość, że podstawą rozwoju cywilizacyjnego krajów Europy zachodniej jest fundament cywilizacji rzymskiej;
- 4) rozumie rolę prawa rzymskiego, zwłaszcza prawa cywilnego, w średniowiecznej i nowożytnej Europie;
- 5) rozumie znaczenie pojęć: *domus*, *insula*, *hypocaustum*, kamień milowy, *limes*, bazylika (rzymska i chrześcijańska), *ius*, *lex*, kodyfikacja justyniańska.

11. Rzymska forma Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Est igitur res publica res populi (Cyceron).

Uczeń:

- 1) ma świadomość, że wielu autorów polskiej literatury pisało (wyłącznie lub w części) po łacinie: Gall Anonim, Wincenty Kadłubek, Jan Długosz, Mikołaj Kopernik, Jan Kochanowski, Andrzej Frycz Modrzewski, Jan Łaski młodszy, Maciej Sarbiewski;
- 2) ma świadomość, że polskie piśmiennictwo XVI i XVII w. (m.in. pamiętniki, korespondencja, uchwały sejmików) powstawało często w języku mieszanym, polsko-łacińskim (makaronizmy);
- 3) rozumie znaczenie opartego na tradycji antycznej wykształcenia elit Rzeczypospolitej Obojga Narodów;
- 4) zna termin „sarmatyzm” i rozumie go jako próbę zakorzenienia narodu i kultury polskiej w tradycji antycznej;
- 5) zna parafrazę Cycerońskiej definicji republiki autorstwa Andrzeja Frycza Modrzewskiego;
- 6) rozumie znaczenie pojęcia ustrój mieszany i wskazuje na analogie ustrojowe między państwem rzymskim a Rzeczpospolitą Obojga Narodów.

III. W zakresie kompetencji społecznych. Uczeń:

- 1) dostrzega potrzebę aktywnego zdobywania i poszerzania wiedzy i umiejętności, koniecznych w nauce rozumienia tekstów łacińskich;
- 2) wykształca w sobie postawę otwartości na wyzwania intelektualne i uczy się pokonywać trudności w mierzeniu się z nimi;
- 3) dostrzega i docenia rolę języka łacińskiego oraz kultury starożytnej Grecji i Rzymu w kształtowaniu języków i kultur czerpiących z dziedzictwa antyku;
- 4) nabiera intelektualnej ciekawości i umiejętności dyskusji nad problemami kulturowej historii Europy;
- 5) wykształca w sobie kompetencje potrzebne do świadomego uczestnictwa w kulturze;
- 6) potrafi zdystansować się wobec stereotypów oraz własnych przesądów.

Warunki i sposób realizacji

1. Lekcje językowe

Zawarty w podstawie programowej materiał gramatyczny zaleca się prezentować uczniom wraz z lekturą wybranych przez nauczyciela, ilustrujących go tekstów, w czasie 19 lekcji. Materiał dotyczący deklinacji zaleca się wprowadzać „poziomo” (poszczególne przypadki jednocześnie we wszystkich deklinacjach), a nie „pionowo” (kolejne deklinacje), jak jest to tradycją w polskiej dydaktyce języka łacińskiego.

Zaleca się podział 19 lekcji na cztery działy. Na dział I zaleca się przeznaczyć cztery lekcje, natomiast na działy II, III i IV – po pięć lekcji. W każdym z tych działów na pierwszej lekcji (całej albo jej części) zaleca się wprowadzić i omówić nowy materiał gramatyczny, kolejne lekcje mają służyć jedynie lekturze tekstów nakierowanej na ich zrozumienie pod kierunkiem i z pomocą nauczyciela. Zalecane jest przy tym, żeby uczniowie przygotowywali się również do lekcji w domu, korzystając ze świeżo zdobytej wiedzy gramatycznej oraz ze słówek podanych w słowniczku.

Działy:

I. *Nominativus* i *genetivus (singularis i pluralis)* wszystkich deklinacji rzeczownika oraz przymiotnika w stopniu równym oraz zaimka dzierżawczego i liczebników głównych 1–3; *nominativus* zaimków osobowych; *indicativus* i *infinitivus praesentis* czasownika *sum, esse*; zdania z orzeczeniem imiennym.

Dział ten można podzielić na dwie części. W pierwszej części (I A) wprowadza się jedynie formy liczby pojedynczej (*nominativus* i *genetivus singularis* rzeczownika i przymiotnika oraz zaimka dzierżawczego i liczebnika głównego *unus, nominativus* zaimków *ego* i *tu* oraz formy czasownika *sum, esse*), natomiast w drugiej części (I B) – analogiczne formy liczby mnogiej (*nominativus* i *genetivus pluralis* rzeczownika i przymiotnika oraz zaimka dzierżawczego i liczebników *duo* i *tres, nominativus* zaimków *nos* i *vos* oraz formy czasownika *sum, esse*).

II. *Accusativus* i *vocativus singularis i pluralis* wszystkich deklinacji rzeczownika i przymiotnika w stopniu równym oraz zaimka dzierżawczego; *accusativus* zaimków osobowych i liczebników 1–3; *indicativus, imperativus* i *infinitivus praesentis activi* czasowników czterech koniugacji; *indicativus* i *infinitivus praesentis* czasowników *possum, absum, adsum*; ważniejsze przyimki łączące się z *accusativus*; budowa zdania w stronie czynnej.

III. *Ablativus* i *dativus singularis i pluralis* wszystkich deklinacji rzeczownika i przymiotnika w stopniu równym oraz zaimka dzierżawczego; *ablativus* i *dativus* zaimków osobowych i liczebników 1–3; formy stopnia wyższego (*comparativus*) i najwyższego (*superlativus*) przymiotników: *bonus, malus, magnus, parvus*; *indicativus praesentis passivi* czasowników czterech koniugacji; ważniejsze przyimki łączące się z *ablativus*; budowa zdania w stronie biernej.

IV. *Indicativus perfecti activi*.

2. Lekcje kulturowe

Niezbędnym warunkiem realizacji podstawy programowej jest sala lekcyjna (pracownia) wyposażona w komputer z dostępem do internetu z podłączonym urządzeniem do wyświetlania prezentacji.

Wskazane w podstawie programowej treści nauczania powinny być bogato ilustrowane przez nauczyciela materiałem wizualnym zaczerpniętym zarówno z ikonografii starożytnej, jak i z dzieł będących świadectwem siły tradycji antyku w czasach nowożytnych.

W zakresie organizacji lekcji zaleca się metodę pracy warsztatowo-projektowej. W ramach zdobywania kompetencji cyfrowych w celu przygotowania do lekcji uczniowie korzystają z dostępnych im aplikacji oraz internetowych narzędzi i zasobów cyfrowych (np. mapy internetowe, serwisy i portale, biblioteki oraz muzea cyfrowe), a także źródeł tradycyjnych (biblioteka szkolna). Fragmenty tekstów źródłowych na lekcjach kulturowych powinny być omawiane w polskich przekładach. Należy zachęcać uczniów do samodzielnego wyszukiwania przedstawień zabytków antycznego malarstwa ściennego, wazowego, rzeźby, mozaik, architektury oraz wybitnych przykładów dzieł sztuki nowożytnej nawiązujących do dziedzictwa antyku.

3. Zabytki Rzymu

Uczeń powinien przygotować, z wykorzystaniem zasobów cyfrowych, wizualno-tekstową prezentację trzech zabytków (po jednym zabytku z każdej z trzech grup wymienionych poniżej), w formie slajdów prezentowanych na lekcji, plakatu (postera), gazetki ściennej lub dokumentu złożonego w edytorze tekstu (co umożliwi nauczycielowi np. wydrukowanie przewodnika po Rzymie złożonego z prac wszystkich uczniów). Uczeń może sam wybrać materiał do zaprezentowania. Materiał do zaprezentowania może być również przydzielony w inny sposób, np. w drodze losowania.

Grupy zabytków:

I. Miasto starożytne: kompleks budowli na *Forum Romanum*, świątynie na *Forum Boarium*, Kapitol i jego muzea, piramida Cestiusza, *Ara Pacis, Circus Maximus, Domus Aurea*, Koloseum, termy Karakalli, Dioklecjana, łuki triumfalne: Tytusa, Septymiusza Sewera i Konstantyna Wielkiego, Trajanowski kompleks budowli: forum, kolumna, bazylika, biblioteki i hale targowe, Panteon, mauzoleum Hadriana, bazylika Maksencjusza, nekropola watykańska, katakumby św. Kaliksta.

II. Miasto nowożytne: kościoły (San Clemente, Santa Maria in Trastevere, Santa Maria Maggiore, Santa Sabina, Santa Maria del Popolo, San Carlo alle Quattro Fontane, Il Gesù), Piazza del Campidoglio, Piazza Navona, fontanna di Trevi, Palazzo Farnese, Stanze Rafała, Kaplica Sykstyńska, Bazylika i Plac św. Piotra.

III. Arcydzieła: Apollo Belwederski, Grupa Laokoona, *torso* belwederskie, Wilczyca Kapitolińska, Umierający Gal, tzw. *togatus* Barberini, August z Prima Porta, malowidła z willi Liwii w Prima Porta, posąg konny Marka Aureliusza, mozaika w absydzie bazyliki św. Pudencjany, Św. Piotr tronuący Arnolfa di Cambio, Tempietto Bramantego przy kościele św. Piotra in Montorio, Mojżesz Michała Anioła, Apollo i Dafne Gian Lorenza Berniniego, obrazy Caravaggia w kaplicy św. Mateusza w kościele św. Ludwika Króla Francji, Herkules i Lichas Antonia Canovy.

ZAKRES ROZSZERZONY

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. W zakresie kompetencji językowych: znajomość gramatyki języka łacińskiego oraz umiejętność rozumienia i tłumaczenia tekstu łacińskiego.

Uczeń zna i potrafi stosować podstawowe zjawiska morfologiczne i składniowe typowe dla języka łacińskiego. Uczeń rozumie czytany ze słownikiem tekst łaciński i dokonuje poprawnego przekładu prozatorskiego tekstu łacińskiego na język polski, z wykorzystaniem słownika łacińsko-polskiego, w tłumaczeniu zachowując polską normę językową.

II. W zakresie kompetencji kulturowych: znajomość kultury i tradycji antycznej oraz jej wpływu na kultury późniejsze.

Uczeń zna, rozumie i interpretuje zjawiska i teksty kultury antycznej, umieszczając je we właściwym dla nich kontekście i zauważając ich cechy charakterystyczne, oraz rozpoznaje i interpretuje elementy tradycji antycznej w tekstach kultury późniejszej.

III. W zakresie kompetencji społecznych: świadomość roli antyku w kształtowaniu się kultury i tożsamości polskiej oraz znaczenia kultury grecko-rzymskiej dla kultury europejskiej i światowej.

Uczeń ma świadomość znaczenia tradycji antycznej dla kształtowania się i rozwoju kultury polskiej i światowej.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. W zakresie kompetencji językowych. Uczeń:

- 1) zna i rozpoznaje następujące formy morfologiczne z zakresu gramatyki języka łacińskiego:
  - a) formy fleksyjne rzeczowników regularnych deklinacji I–V,
  - b) formy fleksyjne następujących rzeczowników nieregularnych: *Iuppiter, deus, domus, vis,*
  - c) formy fleksyjne przymiotników deklinacji I–III,
  - d) formy fleksyjne i zasady użycia zaimków: *is, quis, qui, hic, ille* oraz zaimków osobowych i dzierżawczych,
  - e) formy fleksyjne liczebników głównych i porządkowych: 1–20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100, 1000,
  - f) zasady stopniowania regularnego przymiotników deklinacji I–III oraz stopniowania nieregularnego następujących przymiotników: *bonus, malus, parvus, magnus, multi,*
  - g) zasady tworzenia i stopniowania przysłówków pochodzących od przymiotników deklinacji I–III,
  - h) formy strony czynnej i biernej czasowników regularnych koniugacji I–IV w trybie orzekającym (*indicativus*) i łączącym (*coniunctivus*) w następujących czasach: *praesens, imperfectum, perfectum, plusquamperfectum, futurum I* oraz formy strony czynnej w trybie rozkazującym w czasie teraźniejszym (*imperativus praesentis activi*),
  - i) formy bezokolicznika łacińskiego: *infinitivus praesentis activi, infinitivus praesentis passivi, infinitivus perfecti activi, infinitivus perfecti passivi,*
  - j) formy imiesłowów: *participium praesentis activi, participium perfecti passivi, participium futuri passivi (gerundivum),*
  - k) formy rzeczownika odczasownikowego (*gerundium*),
  - l) formy czasowników nieregularnych:
    - *esse* i wybrane *composita* (*possum, prosum, adsum, absum*),
    - *volo, nolo,*
    - *eo* i wybrane *composita* (*abeo, redeo, obeo*),
    - *fero* i wybrane *composita* (*affero, aufero, differo*),
    - *tollo,*
    - *fio,*
    - *verba defectiva: odi, memini, coepi,*
    - *verba deponentia i semideponentia;*

- 2) zna i rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego:
  - a) szyk zdania łacińskiego,
  - b) strukturę składniową zdania w stronie czynnej i biernej,
  - c) następujące funkcje składniowe i semantyczne rzeczownika: *nominativus* jako orzecznik, *nominativus duplex*, *genetivus partitivus*, *dativus possessivus*, *dativus auctoris*, *accusativus duplex*, *ablativus temporis*, *ablativus comparationis*,
  - d) następujące konstrukcje składniowe charakterystyczne dla łaciny: *accusativus cum infinitivo* (ACI), *nominativus cum infinitivo* (NCI), *coniugatio periphrastica passiva* (CPP), *ablativus absolutus*, bezprzymikowe użycie nazw miast,
  - e) następujące typy zdań podrzędnych w języku łacińskim: zdania okolicznikowe czasu, przyczyny, warunku, celu i skutku, zdania dopełnieniowe;
- 3) zna i rozpoznaje formy morfologiczne i strukturę składniową tłumaczonego tekstu;
- 4) identyfikuje, z wykorzystaniem posiadanej wiedzy na temat gramatyki łacińskiej, formy podstawowe słów występujących w tłumaczonym tekście;
- 5) zapoznaje się z podstawowym słownictwem typowym dla autorów określonych w kanonie tekstów;
- 6) zna podstawowe techniki przekładu tekstu łacińskiego;
- 7) zna zasady tworzenia spójnego i zgodnego z polską normą językową przekładu z języka łacińskiego na język polski;
- 8) dokonuje następujących transformacji gramatycznych w zakresie morfologii:
  - a) odmienia rzeczowniki regularne deklinacji I–V,
  - b) odmienia następujące rzeczowniki nieregularne: *Iuppiter*, *deus*, *domus*, *vis*,
  - c) odmienia przymiotniki deklinacji I–III,
  - d) odmienia i poprawnie używa następujących zaimków: *is*, *quis*, *qui*, *hic*, *ille* oraz zaimków osobowych i dzierżawczych,
  - e) odmienia i poprawnie posługuje się formami liczebników głównych i porządkowych: 1–20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100, 1000,
  - f) stopniuje przymiotniki: regularnie – przymiotniki deklinacji I–III oraz nieregularnie – przymiotniki: *bonus*, *malus*, *parvus*, *magnus*, *multi*,
  - g) tworzy i stopniuje przysłówki pochodzące od przymiotników deklinacji I–III,
  - h) odmienia czasowniki regularne koniugacji I–IV w trybie orzekającym (*indicativus*) i łączącym (*coniunctivus*) w następujących czasach: *praesens*, *imperfectum*, *perfectum*, *plusquamperfectum*, *futurum I* oraz tworzy formy strony czynnej w trybie rozkazującym w czasie teraźniejszym (*imperativus praesentis activi*),
  - i) tworzy i posługuje się następującymi formami bezokolicznika łacińskiego: *infinitivus praesentis activi*, *infinitivus praesentis passivi*, *infinitivus perfecti activi*, *infinitivus perfecti passivi*,
  - j) tworzy i stosuje następujące formy imiesłówów: *participium praesentis activi*, *participium perfecti passivi*, *participium futuri passivi* (*gerundivum*),
  - k) tworzy i odmienia rzeczownik odczasownikowy (*gerundium*),
  - l) odmienia następujące czasowniki nieregularne:
    - *esse* i wybrane *composita* (*possum*, *prosum*, *adsum*, *absum*),
    - *volo*, *nolo*,
    - *eo* i wybrane *composita* (*abeo*, *redeo*, *obeo*),
    - *fero* i wybrane *composita* (*affero*, *aufero*, *differo*),
    - *tollo*,
    - *fio*,
    - *verba defectiva*: *odi*, *memini*, *coepi*,
    - *verba deponentia i semideponentia*,

- m) dokonuje następujących transformacji gramatycznych w zakresie zjawisk składniowych:
- przekształca strukturę składniową zdania łacińskiego,
  - przy przekształcaniu zdań zawierających charakterystyczne dla łaciny zjawiska składniowe poprawnie posługuje się następującymi funkcjami składniowymi i semantycznymi: *nominativus* jako orzecznik, *nominativus duplex*, *genetivus partitivus*, *dativus possessivus*, *dativus auctoris*, *accusativus duplex*, *ablativus temporis*, *ablativus comparationis*,
  - przy przekształcaniu zdań zawierających charakterystyczne dla łaciny zjawiska składniowe poprawnie posługuje się następującymi konstrukcjami składniowymi: *accusativus cum infinitivo* (ACI), *nominativus cum infinitivo* (NCI), *coniugatio periphrastica passiva* (CPP), *ablativus absolutus*, bezprzyimkowe użycie nazw miast,
- n) potrafi poprawnie stosować podstawową terminologię gramatyczną w odniesieniu do opisu łacińskiego systemu językowego,
- o) potrafi czytać ze zrozumieniem prozatorski tekst łaciński (z zakresu tekstów określonych w kanonie), posługując się słownikiem,
- p) poprawnie tłumaczy charakterystyczne dla łaciny:
- następujące funkcje składniowe i semantyczne: *nominativus* jako orzecznik, *nominativus duplex*, *genetivus partitivus*, *dativus possessivus*, *dativus auctoris*, *accusativus duplex*, *ablativus temporis*, *ablativus comparationis*,
  - następujące zjawiska składniowe: *accusativus cum infinitivo* (ACI), *nominativus cum infinitivo* (NCI), *coniugatio periphrastica passiva* (CPP), *ablativus absolutus*, bezprzyimkowe użycie nazw miast,
  - następujące typy zdań podrzędnych: zdania okolicznikowe czasu, przyczyny, warunku, celu i skutku, zdania dopełnieniowe,
- q) potrafi korzystać ze słownika łacińsko-polskiego przy sporządzaniu przekładu,
- r) potrafi w przypadku wyrazów wieloznacznych wybrać znaczenie odpowiednie dla kontekstu (tematyki) tłumaczonego tekstu,
- s) dokonuje poprawnego przekładu prozatorskiego tekstu łacińskiego z zakresu tekstów określonych w kanonie na język polski, w tłumaczeniu zachowując polską normę językową.

II. W zakresie kompetencji kulturowych. Uczeń:

- 1) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu mitologii greckiej i rzymskiej:
  - a) mity o powstaniu świata,
  - b) mity o bogach olimpijskich i pozostałych bóstwach panteonu greckiego,
  - c) mity o głównych herosach – Prometeusz, Herakles, Tezeusz, Argonauci,
  - d) mity o wojnie trojańskiej i powrocie bohaterów spod Troi,
  - e) mity aitiologiczne, wyjaśniające powstanie zjawisk i rzeczy,
  - f) związki mitologii greckiej z rzymską,
  - g) mity o wędrowce Eneasza,
  - h) mity o powstaniu Rzymu;
- 2) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu historii starożytnej:
  - a) historia Grecji:
    - wielka kolonizacja,
    - idea państw-miast (*poleis*: Ateny, Sparta, Teby, Korynt),
    - formy ustrojowe w Grecji: demokracja ateńska, ustrój spartański,
    - wojny perskie,
    - wojna peloponeska,
    - podboje Aleksandra Wielkiego i państwa hellenistyczne,

- b) historia Rzymu:
  - ekspansja terytorialna Rzymu i podboje; prowincje rzymskie,
  - wojny puniczne – Kartagina, postacie Hannibala, Scypiona Afrykańskiego i Katona Starszego,
  - upadek republiki i dyktatura Cezara; kluczowe postacie życia publicznego późnej republiki: Cezar, Pompejusz, Krassus, Antoniusz, Cynceron, Katon Młodszy, Marek Juniusz Brutus,
  - droga do władzy i panowanie Oktawiana Augusta,
  - Rzym pod władzą cesarzy; sylwetki wybranych cesarzy: Tyberiusz, Kaligula, Klaudiusz, Neron, Wespazjan, Trajan, Hadrian, Marek Aureliusz, Domicjan, Konstantyn Wielki,
  - formy ustrojowe w Rzymie: republika, pryncypat, dominat,
  - upadek cesarstwa zachodniego;
- 3) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu historii literatury starożytnej:
  - a) literatura grecka:
    - Homer, *Iliada* i *Odyseja*,
    - liryka grecka: wybrane wiersze Alkajosa, Safony i Anakreonta,
    - tragedia: wybrane dzieła Ajschylosa (*Prometeusz skowany*, *Oresteja*), Sofoklesa (*Król Edyp*, *Antygona*) i Eurypidesa (*Medea*),
    - historiografia: Herodot, *Dzieje* i Tukidydes, *Wojna peloponeska*,
  - b) literatura rzymska:
    - Cynceron: mowy (*Mowy przeciwko Katylinie*, *Mowa w obronie poety Archiasza*, *Filipiki*), listy,
    - Cezar, *Pamiętniki o wojnie galijskiej*, *Pamiętniki o wojnie domowej*,
    - Tytus Liwiusz, *Dzieje Rzymu od założenia miasta* (księga I, księga XXI),
    - Wergiliusz, *Eneida*,
    - Horacy, *Pieśni* (wybrane wiersze),
    - Owidiusz, *Metamorfozy*,
    - Seneka, *Listy moralne do Lucyliusza*,
    - Tacyt, *Roczniki*;
- 4) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach i dziełach z zakresu filozofii starożytnej:
  - a) początki filozofii greckiej: Tales z Miletu, Anaksymander, Anaksymenes, Demokryt, Heraklit, Pitagoras,
  - b) Sokrates,
  - c) Platon: *Uczta*, *Obrona Sokratesa*, *Państwo*,
  - d) Arystoteles,
  - e) szkoły filozoficzne: stoicka i epikurejska w Grecji i Rzymie,
  - f) wybrane pisma filozoficzne Cyncerona: *O przyjaźni*, *O starości*;
- 5) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu kultury materialnej w starożytności:
  - a) greckie malarstwo wazowe (style w malarstwie wazowym: czarnofigurowy, czerwonofigurowy; dominujące tematy w malarstwie wazowym),
  - b) kluczowe postacie i dzieła rzeźby greckiej: Fidiasz (dekoracja Partenonu, *Zeus Olimpijski*, *Atena Partenos*), Poliklet (*Doryforos*), Myron (*Dyskobol*), Praksyteles (*Wenus z Knidos*), Lizyp (*Apoksyomenos*, portrety Aleksandra Wielkiego); *Wenus z Milo*, *Grupa Laokoona*,
  - c) architektura grecka: porządki architektoniczne (dorycki, joński, koryncki), wybrane typy budowli i ich przeznaczenie (teatr, świątynia, stadion, stoa), najważniejsze budowle starożytnej Grecji: zabudowa Akropolu,
  - d) architektura rzymska: wybrane typy budowli i ich przeznaczenie (amfiteatr, cyrk, stadion, termy, łuk triumfalny, akwedukt, willa rzymska, bazylika), najważniejsze budowle starożytnego Rzymu: Koloseum, kolumna Trajana, Forum Romanum, Panteon; Pompeje jako przykład miasta rzymskiego;

- 6) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu życia publicznego i prywatnego w starożytnej Grecji i Rzymie:
  - a) sport i widowiska w Grecji i Rzymie: igrzyska w Olimpii, igrzyska gladiatorские w Rzymie,
  - b) wyrocznie: Delfy i ich rola, Sybilla,
  - c) życie domowe i rodzinne w Grecji i Rzymie (dom; rodzina; dzieci i edukacja; imiona i nazwiska greckie i rzymskie; ubiór w Grecji i Rzymie),
  - d) życie społeczne i gospodarcze (miasto i wieś, drogi, handel; religie w świecie greckim i rzymskim; wyrocznie – Delfy, Sybilla; niewola i niewolnicy; fenomen prawa rzymskiego; kalendarz; armia grecka i rzymska; rozrywki);
- 7) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu tradycji antycznej i recepcji antyku:
  - a) obecność tradycji greckiej i rzymskiej we współczesnym życiu publicznym i kulturalnym,
  - b) przetworzenia motywów kulturowych greckich i rzymskich w kulturze późniejszej polskiej i światowej na płaszczyznach: literackiej, sztuk plastycznych, sztuk wizualnych;
- 8) potrafi wskazać najważniejsze cechy charakterystyczne i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu mitologii greckiej i rzymskiej:
  - a) mity o powstaniu świata,
  - b) mity o bogach olimpijskich i pozostałych bóstwach panteonu greckiego,
  - c) mity o głównych herosach – Prometeusz, Herakles, Tezeusz, Argonauci,
  - d) mity o wojnie trojańskiej i powrocie bohaterów spod Troi,
  - e) mity aitiologiczne, wyjaśniające powstanie zjawisk i rzeczy,
  - f) związki mitologii greckiej z rzymską,
  - g) mity o wędrowce Eneasza,
  - h) mity o powstaniu Rzymu;
- 9) potrafi scharakteryzować i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu historii starożytnej:
  - a) historia Grecji:
    - wielka kolonizacja,
    - idea państw-miast (*poleis*: Ateny, Sparta, Teby, Korynt),
    - formy ustrojowe w Grecji: demokracja ateńska, ustrój spartański,
    - wojny perskie,
    - wojna peloponeska,
    - podboje Aleksandra Wielkiego i państwa hellenistyczne,
  - b) historia Rzymu:
    - ekspansja terytorialna Rzymu i podboje; prowincje rzymskie,
    - wojny punickie – Kartagina, postacie Hannibala, Scypiona Afrykańskiego i Katona Starszego,
    - upadek republiki i dyktatura Cezara; kluczowe postacie życia publicznego późnej republiki: Cezar, Pompejusz, Krassus, Antoniusz, Cynceron, Katon Młodszy, Marek Juniusz Brutus,
    - droga do władzy i panowanie Oktawiana Augusta,
    - Rzym pod władzą cesarzy; sylwetki wybranych cesarzy: Tyberiusz, Kaligula, Klaudiusz, Neron, Wespazjan, Trajan, Hadrian, Marek Aureliusz, Domicjan, Konstantyn Wielki,
    - formy ustrojowe w Rzymie: republika, pryncypat, dominat,
    - upadek cesarstwa zachodniego;

- 10) potrafi wskazać najważniejsze cechy charakterystyczne i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu historii literatury starożytnej:
- literatura grecka:
    - Homer, *Iliada* i *Odyseja*,
    - liryka grecka: wybrane wiersze Alkajosa, Safony i Anakreonta,
    - tragedia: wybrane dzieła Ajschylosa (*Prometeusz skowany*, *Oresteja*), Sofoklesa (*Król Edyp*, *Antygona*) i Eurypidesa (*Medea*),
    - historiografia: Herodot, *Dzieje* i Tukidydes, *Wojna peloponeska*,
  - literatura rzymska:
    - Cyceon: mowy (*Mowy przeciwko Katylinie*, *Mowa w obronie poety Archiasza*, *Filipiki*), listy,
    - Cezar, *Pamiętniki o wojnie galijskiej*, *Pamiętniki o wojnie domowej*,
    - Tytus Liwiusz, *Dzieje Rzymu od założenia miasta* (księga I, księga XXI),
    - Wergiliusz, *Eneida*,
    - Horacy, *Pieśni* (wybrane wiersze),
    - Owidiusz, *Metamorfozy*,
    - Seneka, *Listy moralne do Lucyliusza*,
    - Tacyt, *Roczniki*;
- 11) potrafi wskazać najważniejsze cechy charakterystyczne i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska i dzieła z zakresu filozofii starożytnej:
- początki filozofii greckiej: Tales z Miletu, Anaksymander, Anaksymenes, Demokryt, Heraklit, Pitagoras,
  - Sokrates,
  - Platon: *Uczta*, *Obrona Sokratesa*, *Państwo*,
  - Arystoteles,
  - szkoły filozoficzne: stoicka i epikurejska w Grecji i Rzymie,
  - wybrane pisma filozoficzne Cyceona: *O przyjaźni*, *O starości*;
- 12) potrafi wskazać najważniejsze cechy charakterystyczne i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu kultury materialnej w starożytności:
- greckie malarstwo wazowe (style w malarstwie wazowym: czarnofigurowy, czerwonofigurowy; dominujące tematy w malarstwie wazowym),
  - kluczowe postacie i dzieła rzeźby greckiej: Fidiasz (dekoracja Partenonu, *Zeus Olimpijski*, *Atena Partenos*), Poliklet (*Doryforos*), Myron (*Dyskopol*), Praksyteles (*Wenus z Knidos*), Lizyp (*Apoksyomenos*, portrety Aleksandra Wielkiego); *Wenus z Milo*, *Grupa Laokoona*,
  - architektura grecka: porządki architektoniczne (dorycki, joński, koryncki), wybrane typy budowli i ich przeznaczenie (teatr, świątynia, stadion, stoa), najważniejsze budowle starożytnej Grecji: zabudowa Akropolu,
  - architektura rzymska: wybrane typy budowli i ich przeznaczenie (amfiteatr, cyrk, stadion, termy, łuk triumfalny, akwedukt, willa rzymska, bazylika), najważniejsze budowle starożytnego Rzymu: Koloseum, kolumna Trajana, Forum Romanum, Panteon; Pompeje jako przykład miasta rzymskiego;
- 13) potrafi scharakteryzować i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu życia publicznego i prywatnego w starożytnej Grecji i Rzymie:
- sport i widowiska w Grecji i Rzymie: igrzyska w Olimpii, igrzyska gladiatorские w Rzymie,
  - życie domowe i rodzinne w Grecji i Rzymie (dom; rodzina; dzieci i edukacja; imiona i nazwiska greckie i rzymskie; ubiór w Grecji i Rzymie),
  - życie społeczne i gospodarcze (miasto i wieś, drogi, handel; religie w świecie greckim i rzymskim; wyrocznie – Delfy, Sybilla; niewola i niewolnicy; fenomen prawa rzymskiego; kalendarz; armia grecka i rzymska; rozrywki);
- 14) potrafi rozpoznać i poddać interpretacji w kontekście kultury greckiej i rzymskiej oraz kultur późniejszych następujące kluczowe zjawiska z zakresu tradycji antycznej i recepcji antyku:
- obecność tradycji greckiej i rzymskiej we współczesnym życiu publicznym i kulturalnym,
  - przetworzenia motywów kulturowych greckich i rzymskich w kulturze późniejszej polskiej i światowej na płaszczyznach: literackiej, sztuk plastycznych, sztuk wizualnych.

III. W zakresie kompetencji społecznych. Uczeń:

- 1) dostrzega wagę systematyczności w poznawaniu zjawisk gramatycznych i dokładności w sporządzaniu adekwatnego przekładu;
- 2) nabiera umiejętności szybkiego praktycznego zastosowania i ćwiczenia nowo nabytej wiedzy;
- 3) dostrzega znaczenie języka łacińskiego oraz kultury starożytnej Grecji i Rzymu dla kultury polskiej, europejskiej i światowej;
- 4) jest świadomy antycznych korzeni kultury polskiej, europejskiej i światowej;
- 5) dzięki poznaniu źródeł kultury polskiej, europejskiej i światowej staje się jej świadomym odbiorcą i uczestnikiem.

Kanon tekstów:

- 1) Cyceon: *De amicitia, De senectute, In Verrem, In Catilinam, Pro Archia poeta, wybór listów, Disputationes Tusculanae*;
- 2) Cezar: *Commentarii de bello Gallico, Commentarii de bello civili*;
- 3) Nepos: *De viris illustribus* (Hannibal, Epaminondas, Alkibiades, Temistokles);
- 4) Liwiusz: *Ab urbe condita* (księga I);
- 5) Hyginus: *Fabulae*;
- 6) Seneka: *Epistulae morales ad Lucillum*.

Kanon tekstów przedmiotu język łaciński i kultura antyczna realizowanego na poziomie rozszerzonym zawiera listę autorów i dzieł zalecanych do wykorzystania w wybranych przez nauczyciela fragmentach, w postaci oryginalnej lub preparowanej. Nauczyciel w zależności od warunków organizacyjnych i potrzeb może dokonać wyboru jednego lub więcej spośród zalecanych tekstów. Wybrany fragment (w postaci oryginalnej lub preparowanej) nie powinien odbiegać pod względem gramatycznym, stylistycznym i leksykalnym od norm językowych łaciny klasycznej.

Warunki i sposób realizacji

Kształcenie klasyczne ze względu na swoją specyfikę oraz wielowymiarowość nie poddaje się precyzyjnym podziałom i kwantyfikacji. Głównym założeniem kształcenia klasycznego realizowanego w ramach przedmiotu jest pogłębienie humanistycznej formacji ucznia i przygotowanie go do podjęcia studiów na kierunkach językowych, kulturowych i społecznych. W realizacji procesu dydaktycznego jest więc niezbędne wyodrębnienie treści z zakresu języka oraz treści kulturowych, przy czym podział ten nie może przebiegać „poziomo”, a treści językowe i kulturowe powinny wzajemnie się przenikać, dając uczniowi możliwość zapoznania się z najważniejszymi osiągnięciami grecko-rzymskiego antyku i ich recepcją w kulturze późniejszej. Ponadto zaleca się korelację treści nauczania z zakresu języka łacińskiego i kultury antycznej z innymi przedmiotami humanistycznymi (w szczególności z językiem polskim, historią, filozofią).

Założenie kształtowania w trakcie procesu dydaktycznego obok kompetencji językowych także kulturowych nie wyklucza jednoczesnego dążenia do osiągnięcia przez doskonalenie kompetencji językowych, które powinno być skoncentrowane na odbiorze, rozumieniu i umiejętności poprawnego przekładu tekstu łacińskiego na język polski. Zaleca się więc stosowanie przez nauczycieli zróżnicowanych metod nauczania, technik i środków dydaktycznych, w tym szerokie zastosowanie technik multimedialnych i nowych technologii, co wymaga zapewnienia przez szkołę odpowiednich warunków realizacji procesu dydaktycznego (sali wyposażonej w rzutnik multimedialny i komputer ze stałym łączem internetowym, dostępu do słowników łacińsko-polskich i innych materiałów pomocniczych). Wszystkie te działania powinny służyć rozwijaniu u uczniów świadomości znaczenia języka łacińskiego i kultury antycznej w różnych dziedzinach współczesnej kultury i nauki.

Nauczanie języka łacińskiego i kultury antycznej to proces wymagający odpowiednich warunków organizacyjnych. Zaleca się cztero- lub trzyletni cykl kształcenia, który zapewni równomierny rozkład treści nauczania i osiągnięcie celów kształcenia.”;

- 5) w części zatytułowanej „**BIOLOGIA ZAKRES PODSTAWOWY**” w części zatytułowanej „**Cele kształcenia – wymagania ogólne**” w dziale II pkt 3 otrzymuje brzmienie:
„3) rozumie znaczenie poradnictwa genetycznego i transplantologii;”.

§ 2. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2020 r.